

22. Gersons B. P. R. Patterns of posttraumatic stress disorder among police officers following shooting incidents: The two-dimensional model and some treatment implications. *Journal of Traumatic Stress*. 1989. No. 2. Pp. 247–257.
23. Miller L. Police personalities: Understanding and managing the problem officer. *The Police Chief*. 2003. May. Pp. 53–60.
24. Bisson J. I., Jenkins P., Alexander J. and Bannister C. Randomized Controlled trial of psychological debriefings for victims of acute burn trauma. *British Journal of Psychiatry*. 1997. No. 171. Pp. 78–81.
25. Van Emmerik A. A. P., Kamphuis J. H., Hulsbosch A. M., Emmelkamp P. M. G. Single session debriefing after psychological trauma: a metaanalysis. *Lancet*. 2002. No. 360. Pp. 766–771.

Надійшла до редколегії 15.12.2017

ЛОГАЧЕВ Н. Г. ПРАВОВЫЕ И ПСИХОЛОГИЧЕСКИЕ АСПЕКТЫ ПРИМЕНЕНИЯ ОГНЕСТРЕЛЬНОГО ОРУЖИЯ ПЕРСОНАЛОМ ПОЛИЦИИ

Рассмотрены вопросы применения полицией табельного огнестрельного оружия. Проведен анализ стресс-факторов профессиональной деятельности полиции, которые непосредственно влияющих на травматизм и гибель личного состава. Установлена корреляционная зависимость между уровнем преступности и количеством застреленных преступников. Детально проанализирован огневой поединок между полицейскими и преступниками. Рассмотрены проблемы, связанные с высоким уровнем психического травматизма личного состава полиции в результате применения оружия на поражение.

Ключевые слова: полиция, законодательство, огнестрельное оружие, стресс-факторы, психический травматизм.

LOGATCHEV N. G. LEGAL AND PSYCHOLOGICAL ASPECTS OF USING FIREARMS BY POLICE PERSONNEL

The author has provided the results of the study of international countries' legislation regulating the use of firearms by the police. Various positions of specialists in the field of law have attracted the author's attention. Thus, scholars within administrative law consider the use of firearms by the police as an administrative compulsion. Others believe that the use of firearms by the police is a criminal and legal measure, since it is aimed at neutralizing a criminal rather than an administrative offense.

It has been noted that the police service is a part of extreme occupations, the police themselves constitute a high-risk group, and this is due to a large number of stress factors.

Due to the results of the analysis of the causes of police officers' deaths in different regions of the world, the problem of high level of mortality and traumatism occupies the special place within police activities. The results of the author's correlation analysis confirmed that crime is one of the factors that directly affect the deaths of police officers and offenders.

Some aspects of fire fighting between police officers and armed criminals have been considered. It has been emphasized that the use of firearms causes high level of psychological traumatization of police personnel. This is due to the pathogenic effects of extreme stressors and the psycho-traumatic consequences of the use of weapons.

In order to reduce psychological trauma and sanitary losses among police personnel after the use of department-issued sidearm, the author has offered a compulsory conduction of a complex of emergency special measures of psychological, medical and pharmacological nature; to eliminate the negative consequences of using firearms, the author also considers it important to conduct a special debriefing for this category of police officers.

Keywords: police, legislation, firearms, stress factors, psychological traumatism.

УДК 159.92

К. І. МАРАВСЬКА,

аспірант Харківського національного університету внутрішніх справ;

ORCID: <http://orcid.org/0000-0002-7103-4350>

ДО ПИТАННЯ НОРМАТИВНОСТІ ПОВЕДІНКИ КУРСАНТІВ ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ МВС УКРАЇНИ ЗІ СПЕЦИФІЧНИМИ УМОВАМИ НАВЧАННЯ

Досліджено питання нормативності поведінки курсантів вищих навчальних закладів МВС України зі специфічними умовами навчання. Проаналізовано нормативно-правову документацію, що регламентує процес підготовки курсантів у Харківському національному університеті внутрішніх справ. Визначено конкретні прояви ненормативної поведінки курсантів і проведено аналіз статистично-звітної інформації щодо таких проявів.

Ключові слова: нормативність, ненормативна поведінка, поліцейський, вищий навчальний заклад МВС України, специфічні умови навчання.

Maravska, K.I. (2017), "On the issue of standardization of behavior of cadets of higher educational establishments of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine with specific training conditions" ["Do pytannia normatyvnosti povedinky kursantiv vyshchych navchalnykh zakladiv MVS Ukrainy zi spetsyfnymy umovamy navchannia"], *Pravo i Bezpeka*, No. 4, pp. 204–210.

Постановка проблеми. Сучасні умови розвитку українського суспільства, шлях до євроінтеграції, суспільна думка та події, що відбуваються останнім часом у державі, зумовили необхідність формування нового органу для здійснення правоохоронної функції, протидії злочинності та підтримання публічної безпеки і порядку. Так, у 2015 р. був ухвалений закон України «Про Національну поліцію» [1], яким створено новий орган виконавчої влади – Національну поліцію України.

Для розуміння поточної ситуації в суспільстві та змін, що відбулися протягом року у зв'язку зі створенням Національної поліції, потрібно навести дані дослідження, проведеного Харківським інститутом соціальних досліджень у 2015 р., згідно з якими кількість тих, хто довіряє поліції, зросла з 19,1 % до 40,3 %. Слід зазначити, що кількість тих, хто не довіряв правоохоронцям (колишній міліції), зменшилася з 70,0 % до 46,0 %, зросла кількість громадян, які вказують, що правоохоронці уважно вислухали їх (з 63,5 % у 2014 р. до 82,0 % у 2015 р.). Кількість респондентів, які зазначили, що працівники поліції поставилися до них з повагою, у 2015 р. сягнула 74,8 %, удвічі зменшилася кількість тих, кому поліція (міліція) натякала на грошову винагороду або подарунок (з 15,8 % до 8,7 %) [2].

Соціологічною компанією Taylor Nelson Sofres (TNS) на замовлення компанії IREX було проведено дослідження у 12 містах України, які включені до пілотного проекту з організації взаємодії між поліцією та громадськістю – Community policing. Загалом протягом 2016–2017 рр. було опитано 2500 осіб. За півроку довіра до Національної поліції зросла на 4,6 % (від 38,9 % до 43,5 %), а недовіра знизилася на 1,3 % (від 22,8 % до 21,5 %). До патрульної поліції рівень довіри зріс на 5,5 % (від 47,5 % до 53 %), а рівень недовіри знизився на 3 % (від 19 % до 16 %) [3]. Однак рівень оптимістичності ставлення населення до новоствореної поліції протягом 2016–2017 рр. дещо знизився з (60 % до 40 %), що й міністр внутрішніх справ України вважає нормальним і природним явищем [4].

На думку силовиків, зниження довіри могли викликати скандали, які відбулися в лавах по-

ліцейських, – не завжди професійно проведені затримання порушників, трагічний розстріл копів озброєним злочинцем у Дніпрі тощо. Ще один фактор – понад 500 ДТП у 2016 році, що сталися за участі патрульних поліцейських [5].

Зазначимо, що більшість працівників поліції починають професійний шлях у вишах зі специфічними умовами навчання, у зв'язку з чим постає питання формування їх нормативної поведінки вже від початку навчання.

Стан дослідження. Проблемі оцінки поведінки людини присвячено широке коло наукових праць у різних галузях наук – психіатрії, психології, соціології, педагогіці, кримінології тощо. Це призвело до існування певного термінологічного перевантаження та плутанини у визначенні поведінки людини в континуумах девіантності, нормативності, асоціальності тощо. Тематика нашого дослідження стосується нормативності поведінки людини як ступеня її відповідності конкретним нормам (соціальним, професійним, етичним, моральним тощо) оточення, в якому вона перебуває.

Виклад основного матеріалу. Майбутні поліцейські – курсанти ВНЗ МВС зі специфічними умовами навчання – є представниками сучасного покоління молоді, тобто на них впливає вся сукупність загальносоціальних норм. Вони «є носіями усіх тих загальних рис, які характерні для сучасної людини гуманного суспільства. Процес виховання у таких вищих навчальних закладах загартовує молодих людей соціально, політично, морально та фізично» [6, с. 147]. Очевидно, що для курсантів ВНЗ МВС як професіоналів поведінка додатково регламентується не тільки соціальними, а й нормативно-правовими, дисциплінарними нормами, нормами професійної етики тощо, які конкретизовані у відомчих вимогах – наказах, інструкціях і положеннях. Нормативною вважається поведінка, яка відповідає нормативним вимогам [1; 7–16].

Документів і нормативно-правових актів, які регламентують підготовку поліцейських, дуже багато, їх зміст залежить від політичної ситуації в країні. Так, більшість документів, які регламентували підготовку міліціонерів і пояснювали правила професійного етикету, втратили чинність і були замінені новими. Зміст

нормативно-правових актів для поліцейських став більш чітким та являє собою інструкцію до дій, наприклад, Правила етичної поведінки поліцейських [17].

Мета й організація дослідження. Метою дослідження стало теоретичне обґрунтування критеріїв і переліку проявів ненормативної поведінки курсантів ВНЗ МВС України та їх перевірка.

Було проведено аналіз проявів ненормативної поведінки курсантів 1–4 курсів Харківського національного університету внутрішніх справ за 2014–2017 рр.

На першому етапі було вивчено та проаналізовано нормативно-правову документацію, яка регламентує процес підготовки курсантів у Харківському національному університеті внутрішніх справ [1; 8–16]. Цей етап дозволив виокремити прояви ненормативної поведінки та з'ясувати, що конкретно є такими проявами.

1. Під час перебування в навчальному закладі такими проявами є:

1) у навчальній діяльності:

– *щодо процесу навчання*: порушення розпорядку дня; систематичні запізнення на заняття з будь-яких причин; пропуски занять без поважних причин; порушення правил носіння однострою поліцейських; неохайний зовнішній вигляд; створення конфліктних ситуацій; пересування територією університету не у складі строю тощо;

– *стосовно викладачів*: порушення правил поведінки на заняттях; порушення субординаційних стосунків; створення конфліктних ситуацій; лихослів'я тощо;

2) у службовій діяльності:

– *у позанавчальний час*: порушення розпорядку дня; порушення правил носіння однострою поліцейських; неохайний зовнішній вигляд; невиконання військового вітання; створення конфліктних ситуацій; вихід за межі розташування університету без записок на звільнення; вживання їжі, напоїв і паління в невідновленому місці; вживання алкогольних напоїв і наркотичних речовин тощо;

– *під час несення служби у добовому наряді*:

а) *на контрольно-пропускному пункті*: байдуже або недбале ставлення до виконання своїх обов'язків; відволікання від несення служби сторонніми справами; прояви бездіяльності у випадку виникнення надзвичайних ситуацій, пожежі та виявлення сторонніх підозрілих предметів; вихід за територію університету та залишення місця несення служби без дозволу чергового коменданта університету; невиконання військового вітання; порушення правил

носіння однострою поліцейських; неохайний зовнішній вигляд; передавання будь-кому спеціальних засобів, за винятком осіб, яким вони підпорядковані; пропуск на територію університету осіб без документів встановленого зразка та без дозволу чергового коменданта або його помічника; порушення службової дисципліни; нестатутні стосунки між курсантами; лихослів'я; паління в невідновленому місці тощо;

б) *в адміністративному корпусі, на курсі (в гуртожитку)*: байдуже або недбале ставлення до виконання своїх обов'язків; відволікання від несення служби сторонніми справами; прояви бездіяльності у випадку виникнення надзвичайних ситуацій, пожежі та виявлення сторонніх підозрілих предметів; залишення місця несення служби; невиконання військового вітання; порушення правил носіння однострою поліцейських; неохайний зовнішній вигляд; пропуск у приміщення гуртожитку сторонніх осіб; залишення приміщення гуртожитку без дозволу начальника курсу; лихослів'я; паління в невідновленому місці тощо;

– *під час охорони публічної безпеки та порядку*: відволікання від несення служби сторонніми справами; передавання будь-кому спеціальних засобів, за винятком осіб, яким вони підпорядковані; прояви бездіяльності у випадку виникнення надзвичайних ситуацій, пожежі та виявлення сторонніх підозрілих предметів; порушення правил етичної поведінки поліцейських; невиконання військового вітання; порушення правил носіння однострою поліцейських; неохайний зовнішній вигляд; вживання алкогольних напоїв і наркотичних речовин; паління у громадських місцях; лихослів'я тощо.

2. Під час звільнення проявами ненормативної поведінки є: неохайний зовнішній вигляд; прояви бездіяльності у випадку виникнення надзвичайних ситуацій, пожежі та виявлення сторонніх підозрілих предметів; порушення транспортної дисципліни (порушення ПДР, керування авто- та мототранспортом у стані алкогольного чи наркотичного сп'яніння або з одночасним вживанням лікарських засобів із умістом спирту або таких, що знижують швидкість реакцій); вживання алкогольних і наркотичних речовин, а також паління у громадських місцях; лихослів'я тощо.

З метою забезпечення якісного функціонування курсантських підрозділів, належної організації внутрішньої служби, активізації виховної роботи, зміцнення службової дисципліни, підвищення рівня професійної підготовки перемінного складу університету, покращення морально-психологічного клімату в навчальних

групах і відділеннях курсантів та забезпечення дієвого самоврядування на навчальних курсах призначаються молодші командири курсантських підрозділів – помічники начальника курсу, командири навчальних груп і командири навчальних відділень.

Молодший командир зобов'язаний завжди дотримуватися норм етики, не вчиняти дій, що можуть призвести до втрати незалежності й об'єктивності під час виконання покладених обов'язків, виявляти повагу до начальників, старших по службі та за спеціальним званням, бути ввічливим, дотримувалися правил носіння форменого одягу, з гідністю та чесно поводити себе поза службою, бути прикладом у додержанні публічного порядку, утримувати інших від порушень правопорядку [18, п. 1.5]. Однак нами було з'ясовано, що серед молодших командирів також зустрічаються особливі прояви ненормативної поведінки, яка виражається у: приховуванні або умисному наданні неправдивої інформації про дійсний стан службової дисципліни в підпорядкованому підрозділі; обіцянках, пропозиціях, наданні або одержанні подарунку для вирішення будь-яких організаційних питань, що пов'язані з проходженням служби або навчанням; систематичному невиконанні наказів прямих начальників або недбалому ставленні до виконання своїх обов'язків.

На другому етапі дослідження було проведено аналіз статистично-звітної інформації щодо проявів ненормативної поведінки серед курсантів 1–4 курсів Харківського національного університету внутрішніх справ за період 2014–2017 рр. Показники порушень мали тенденцію до зростання з кожним роком. Так, у 2014/2015 н.р. зафіксовано 795 проявів ненормативної поведінки, у 2015/2016 н.р. цей показник збільшився до 1241, а у 2016/2017 н.р. він склав 1411 порушень.

За статистичними даними, у 2014/2015 н.р. до відповідальності було притягнуто 795 осіб, у 2015/2016 н.р. – 1231 особу, а у 2016/2017 н.р. – 1406 осіб. Це свідчить, що на сьогодні проблема прояву ненормативної поведінки курсантів ВНЗ МВС України є нагальною, і така ситуація потребує застосування психологічних методів і прийомів для її невідкладного вирішення.

Зафіксовані та найбільш поширені прояви ненормативної поведінки курсантів наведено у табл. 1.

За даними, наведеними в таблиці, можемо зробити висновок, що найбільш поширеними проявами ненормативної поведінки курсантів є невиконання військового вітання (кількість порушень зросла з 4 % до 24,6 % протягом

2014–2017 рр.) та порушення правил носіння однострою поліцейських (кількість порушень зросла з 9,3 % до 22,7 % протягом 2014–2017 рр.).

Ця вимога регламентується ст. 11 закону України «Про Статут внутрішньої служби Збройних Сил України» [12] і наказом МВС України «Про затвердження Правил носіння однострою поліцейських» [16] та спрямована на адаптацію курсантів до умов субординаційних відносин і дотримання правил носіння однострою поліцейських.

Серед більшості курсантів 2 і 3 курсів також має місце такий прояв ненормативної поведінки, як неохайний зовнішній вигляд, що неприпустимо у ВНЗ МВС України зі специфічними умовами навчання, де офіцери та курсанти мають бути взірцем зовнішнього вигляду не тільки на території навчального закладу, але й за його межами. Цей показник поступово знижувався з 14,7 % до 5,6 % протягом періоду дослідження. Це свідчить, що новий однострій кращий за колишню міліцейську форму, більш сучасний, курсанти відчують себе справжніми поліцейськими.

На увагу заслуговує такий прояв ненормативної поведінки курсантів, як неналежне виконання обов'язків у добовому наряді (близько 27 % від загальної кількості порушень протягом періоду дослідження).

Паління у невстановленому місці також має досить високий показник, але він поступово знижувався (з 17,7 % до 9,9 % протягом 2014–2017 рр.). Це обумовлено тим, що в молоді у пріоритеті – здоровий спосіб життя, вільний від шкідливих звичок. Палити дозволяється тільки у спеціально відведених для цього місцях.

Показник порушення правил пересування територією університету залишається на низькому рівні (майже 2 %). Це свідчить про належний контроль за цим елементом з боку керівництва.

На низькому рівні залишається показник слабого контролю за підлеглим особовим складом (близько 1,5 %). Курсанти відповідально ставляться до виконання покладених на них обов'язків, що обумовлено особистісними якостями тих осіб, яких призначено молодшими командирами.

Через те, що життя та навчання курсантів суворо регламентовано низкою нормативно-правових актів, майже не зустрічається такий прояв ненормативної поведінки, як порушення правил поведінки та професійної етики (близько 1 %). Курсанти у цілому поведуться стримано, доброзичливо, уважно та ввічливо, контролюють

свою поведінку, почуття й емоції, дотримуються норм ділового мовлення, не допускають використання ненормативної лексики тощо, як

вимагає цього розділ II Правил етичної поведінки поліцейських [17].

Таблиця 1

**Статистичні показники проявів ненормативної поведінки курсантів
(у відсотках від загальної кількості порушень)**

	Неналежне виконання обов'язків у добовому наряді	Паління в невідзначеному місці	Неохайний зовнішній вигляд	Порушення правил поведінки та професійної етики	Порушення правил носіння однострою поліцейських	Невиконання військового вітання	Порушення розпорядку дня	Порушення дисципліни строю	Запізнення у стрій і будь-які інші	Низький рівень знань нормативних прав і обов'язків	Порушення правил пересування територією університету	Порушення порядку звільнення	Порушення правил зберігання службового посвідчення	Порушення пропускового режиму	Слабкий контроль за підлеглим особовим складом
2014–2015 н.р.															
1 курс	39,4	21,2	0,4	–	5,8	7,5	6,6	0,9	–	13,3	3,5	–	–	–	1,3
2 курс	39,4	16,3	21,1	–	9,2	2,4	3,9	–	1,6	2,4	0,8	–	–	–	2,9
3 курс	17,5	16,4	19	2,1	13,8	3,2	13,2	5,3	2,1	4,2	1,6	–	–	1,1	0,5
Загальне значення	34,2	17,7	14,7	0,5	9,3	4	6,9	1,5	1,3	5,9	1,8	–	–	0,3	1,9
2015–2016 н.р.															
1 курс	54,3	10,8	1,1	1,1	8,7	17,4	2,2	–	–	2,2	–	–	–	–	2,2
2 курс	22,9	18,2	5,6	1,6	17,5	14,5	16	0,7	0,9	0,2	0,5	–	0,2	–	1,1
3 курс	26,2	13,5	4,7	2,9	18,4	13,4	16,4	0,3	0,2	–	1,9	0,9	–	–	1,2
4 курс	37,5	–	–	–	50	–	–	–	–	–	–	–	–	–	12,5
Загальне значення	26,9	15,3	4,8	2,2	17,5	14,1	15,1	0,5	0,5	0,2	1,1	0,4	0,1	–	1,3
2016–2017 н.р.															
1 курс	23,3	6,8	3,1	1,1	25,6	25,1	7,9	0,2	1,3	1,3	3,7	–	–	–	0,4
2 курс	27,5	9,2	4,6	1,8	22	29,4	1,8	0,9	–	–	0,9	–	–	–	1,8
3 курс	20,1	9,8	8,6	0,7	21,6	24,8	6,2	1,2	0,7	3,7	1,1	–	–	–	1,4
4 курс	16,7	15,3	4,2	0,3	20,6	21,6	15,7	1	–	–	2,8	–	–	–	1,7
Загальне значення	21	9,9	5,6	0,9	22,7	24,6	8,4	0,8	0,7	1,9	2,3	–	–	–	1,2

Порушення розпорядку дня досить поширене серед курсантів 2–4-х курсів, а не 1-х, що було б очікуваним. Оскільки вже минув період адаптації до умов навчання та несення служби, курсанти досить вільно себе почувають у межах навчального закладу і відчувають деяку безкарність за незначні провини. Вони вважають, що іноді можна порушити розпорядок дня, наприклад, під час занять або самопідготовки спати в бібліотеці або відвідувати буфет чи пропускати заняття. Цей показник поступово зростає з 6,9 % до 8,4 % за період 2014–2017 рр. Тобто помітне значне збільшення цього показ-

ника як у курсантів перших курсів, так і в курсантів четвертих курсів, що свідчить про їх толерантність до дрібних порушень.

Такий показник ненормативної поведінки курсантів, як запізнення, залишається на низькому рівні (1 %). В університеті систематично вживають заходів і контролюють курсантів, виховуючи в них почуття відповідальності та пунктуальності.

Порушення дисципліни строю не є характерним порушенням серед курсантів. Цей показник також залишається на низькому рівні (майже 1 %).

Під час виконання покладених на них завдань та обов'язків курсанти повинні знати і застосовувати вимоги законів, що регламентують їхні права та обов'язки. Зокрема, це стосується ст. 42–45 закону України «Про Національну поліцію» [1], які регламентують порядок та умови застосування фізичного впливу, спеціальних засобів і вогнепальної зброї. З'ясовано, що курсанти мають високий рівень знань нормативних документів, про що свідчать низькі показники порушень (зменшилися з 5,9 % до 1,9 % протягом періоду дослідження).

Також зафіксовано поодинокі випадки порушення порядку звільнення (0,4 % у 2015/2016 н.р.), правил зберігання службового посвідчення (0,1 % у 2015/2016 н.р.) та пропускового режиму (0,3 % у 2014/2015 н.р.). Ці показники дуже низькі та не повторюються з року в рік.

Проведене дослідження дозволило зробити низку теоретичних узагальнень та емпіричних **висновків**:

1. Розроблено перелік конкретних проявів ненормативної поведінки курсантів: порушення розпорядку дня; систематичні запізнення на заняття з будь-яких причин; пропуски занять без поважних причин; порушення правил носіння однострою поліцейських; неохайний зовнішній вигляд; невиконання військового вітання; пересування територією університету не у складі строю; порушення правил поведінки на заняттях; порушення субординаційних стосунків; лихослів'я; вихід за межі розташування університету без записок на звільнення; вживання їжі, напоїв і паління у невідповідних місцях; вживання алкогольних напоїв і наркотичних речовин; байдуже або недбале ставлення до виконання своїх обов'язків; відволікання від несення служби сторонніми справами; прояви бездіяльності у випадку виникнення надзвичайних ситуацій, пожежі та виявлення сторонніх підозрілих предметів; передавання будь-кому спеціальних засобів, за винятком

осіб, яким вони підпорядковані; залишення місця несення служби; пропуск на територію університету осіб без документів встановленого зразка та дозволу чергового коменданта або його помічника; порушення службової дисципліни; нестатутні стосунки між курсантами; створення конфліктних ситуацій; пропуск у приміщення гуртожитку сторонніх осіб; залишення приміщення гуртожитку без дозволу начальника курсу; порушення правил етичної поведінки поліцейських; порушення транспортної дисципліни (порушення ПДР, керування авто- та мототранспортом у стані алкогольного чи наркотичного сп'яніння або з одночасним вживанням лікарських засобів із змістом спирту або таких, що знижують швидкість реакцій). Серед молодших командирів такими проявами є: приховування або умисне надання неправдивої інформації про дійсний стан службової дисципліни в підпорядкованому підрозділі; обіцянки, пропозиції, надання або одержання подарунку для вирішення будь-яких організаційних питань, що пов'язані з проходженням служби або навчанням; систематичне невиконання наказів прямих начальників або недбале ставлення до виконання своїх обов'язків тощо.

2. Виявлено найбільш типові прояви ненормативної поведінки курсантів: неналежне виконання обов'язків у добовому наряді; паління в невідповідному місці; порушення правил носіння однострою поліцейських; невиконання військового вітання та порушення розпорядку дня. Високі показники цих порушень свідчать, що, незважаючи на постійний суворий контроль з боку керівництва університету, курсанти продовжують систематично порушувати встановлені норми та правила поведінки. А низькі показники вказують на те, що деякі прояви ненормативної поведінки майже не зустрічаються або не є характерними порушеннями. Також курсанти відповідально ставляться до виконання покладених на них обов'язків.

Список бібліографічних посилань

1. Про Національну поліцію : закон України від 02.07.2015 № 580-VIII // База даних (БД) «Законодавство України» / Верховна Рада (ВР) України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19> (дата звернення: 07.12.2017).
2. Результати соціологічного дослідження щодо діяльності міліції (поліції) та напрямків її реформування у 2014–2015 рр. // ГУНП у Львівській області : офіц. сайт. URL: <https://lv.npu.gov.ua/uk/publish/article/184646> (дата звернення: 07.12.2017).
3. Рівень довіри до Нацполіції // Міністерство внутрішніх справ України : офіц. сайт. URL: http://mvs.gov.ua/ua/news/6976_Stavlennya_naselelnya_do_reformi_policii_v_Ukraini_PREZENTACIYA.htm (дата звернення: 07.12.2017).
4. Рівень довіри українців до патрульної поліції // ТСН : сайт. URL: <https://tsn.ua/politika/riven-doviri-dopatrulnoyi-politsiyi-vrav-na-20-avakov-887523.html> (дата звернення: 08.12.2017).
5. Як змінилася довіра до поліції в Україні / f1.новини : сайт. URL: <https://news.finance.ua/ua/news/-/395970/yak-zminylasya-dovira-do-politsiyi-v-ukrayini> (дата звернення: 08.12.2017).
6. Вайда Т. С., Черкашин А. І., Доценко В. В. Основи виховання працівників ОВС : практ. посіб. Харків : Харків. нац. ун-т внутр. справ, 2014. 318 с.

7. Конституція України : закон України № 254к/96-вр від 28.06.1996 // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр> (дата звернення: 09.12.2017).
8. Про затвердження Порядку складання Присяги працівниками Національної поліції : наказ МВС України від 09.11.2015 № 1453 // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1487-15> (дата звернення: 09.12.2017).
9. Про Дисциплінарний статут органів внутрішніх справ України : закон України від 22.02.2006 № 3460-IV // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3460-15> (дата звернення: 09.12.2017).
10. Про запобігання корупції : закон України від 14.10.2014 № 1700-VII // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18> (дата звернення: 09.12.2017).
11. Про затвердження Положення про вищі навчальні заклади МВС : наказ МВС України від 14.02.2008 № 62 // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0193-08> (дата звернення: 09.12.2017).
12. Про Статут внутрішньої служби Збройних Сил України : закон України від 24.03.1999 № 548-XIV // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/548-14> (дата звернення: 09.12.2017).
13. Про Стройовий статут Збройних Сил України : закон України від 24.03.1999 № 549-XIV // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/549-14> (дата звернення: 09.12.2017).
14. Про однострій поліцейських : постанова Кабінету Міністрів України від 30.09.2015 № 823 // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/823-2015-п> (дата звернення: 09.12.2017).
15. Про затвердження норм належності однострою поліцейських (у мирний час) : наказ МВС України від 22.06.2016 № 530 // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1004-16> (дата звернення: 09.12.2017).
16. Про затвердження Правил носіння однострою поліцейських : наказ МВС України від 19.08.2017 № 718 // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1122-17> (дата звернення: 09.12.2017).
17. Правила етичної поведінки поліцейських : затв. наказом МВС України від 09.11.2016 № 1179 // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1576-16> (дата звернення: 09.12.2017).
18. «Про статус молодших командирів курсантських підрозділів Харківського національного університету внутрішніх справ» : наказ ХНУВС від 04.04.2016 № 205.

Надійшла до редколегії 05.12.2017

МАРАВСКАЯ Е. И. К ВОПРОСУ НОРМАТИВНОСТИ ПОВЕДЕНИЯ КУРСАНТОВ ВЫСШИХ УЧЕБНЫХ ЗАВЕДЕНИЙ МВД УКРАИНЫ СО СПЕЦИФИЧЕСКИМИ УСЛОВИЯМИ ОБУЧЕНИЯ

Исследован вопрос нормативности поведения курсантов высших учебных заведений МВД Украины со специфическими условиями обучения. Проанализирована нормативно-правовая документация, регламентирующая процесс подготовки курсантов в Харьковском национальном университете внутренних дел. Определены конкретные проявления ненормативного поведения курсантов и проведён анализ отчётно-статистической информации в отношении таких проявлений.

Ключевые слова: *нормативность, ненормативное поведение, полицейский, высшее учебное заведение МВД Украины, специфические условия обучения.*

MARAVSKA K. I. ON THE ISSUE OF STANDARDIZATION OF BEHAVIOR OF CADETS OF HIGHER EDUCATIONAL ESTABLISHMENTS OF THE MINISTRY OF INTERNAL AFFAIRS OF UKRAINE WITH SPECIFIC TRAINING CONDITIONS

The current problem of standardization of behavior of cadets of higher educational establishments of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine with specific training conditions, which accomplish the training of police officers, has been researched.

The regulatory documentation, which regulates the training process of cadets at Kharkiv National University of Internal Affairs, has been analyzed. As a result of the conducted research, the author has distinguished specific manifestations of abnormal behavior of cadets in different spheres of life; has provided generalized characteristics of these manifestations.

The statistical information about the manifestations of abnormal behavior of cadets of 1–4 years of study for the period 2014–2017 has been analyzed. The dynamics of manifestations of non-normative behavior has been considered; the author has also attempted to reveal the main causes of violations of established norms and rules of conduct.

Keywords: *standardization, abnormal behavior, police officer, higher educational establishment of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine, specific training conditions.*